

PREDSTAVITEV POGLEDОВ OTROK IN STARŠEV IZ RAZLIČNIH DRŽAV NA NEKATERE VIDIKE UČENJA IN POUČEVANJA MANJŠINSKIH JEZIKOV

Nives Zudič Antonič

*Pedagoška fakulteta in
Fakulteta za humanistične študije
Univerza na Primorskem*

Anja Zorman

*Pedagoška fakulteta
Univerza na Primorskem*

Uvod

Prispevek je nastal na podlagi rezultatov prve skupne raziskave mednarodnega projekta Comenius 2.1 (2003-2006). Tema projekta je preučevanje sociolingvističnih in pedagoško-didaktičnih vidikov učenja in poučevanja manjšinskih jezikov na večjezičnih območjih držav, zajetih v raziskavo. V okviru te teme razvijamo teoretična izhodišča in didaktična gradiva za delo učitelja v razredu. V ta namen je prva skupna raziskava želela preučiti pomen učenja manjšinskega jezika z vidika otrok, staršev in učiteljev, identificirati teme, ki se anketirancem pri tem učenju zdijo pomembne, ter analizirati pedagoško-didaktične prijeme pri dvojezičnem pouku v praksi.

Mednarodni projekt Comenius 2.1 »Promocija manjšinskih jezikov na večjezičnih območjih s poudarkom na izobraževanju učiteljev in učiteljic«

V tem projektu sodelujejo strokovnjaki s fakultet, nacionalnih in lokalnih šolskih oblasti ter po tri šole iz posameznega dvojezičnega območja v Avstriji, Italiji, na Madžarskem in v Sloveniji.

Projekt je namenjen preučevanju različnih možnosti učenja in poučevanja manjšinskih jezikov, kot jih urejajo zakonodaja in drugi regulativni dokumenti v posameznih državah, analizi različnih modelov dvojezičnega učenja ter didaktičnih pristopov in gradiv za delo v praksi. Delo v projektu je osredinjeno na zgodnje učenje in poučevanje manjšinskih jezikov in analizo dobrih praks pri izobraževanju otrok od 6. do 10. leta starosti.

Cilji projekta

Temeljni cilj projekta je prepoznavanje možnosti za izboljšavo didaktičnih strategij, pristopov k učenju in poučevanju manjšinskega jezika ter priprava učnega gradiva za izvedbo dvojezičnega pouka na zgodnji stopnji učenja. V ta namen si je projektna skupina zastavila naslednje podcilje:

- izpeljava skupne raziskave o interesu za učenje manjšinskih jezikov, o vsebinah, oblikah dela in didaktičnega gradiva pri dvojezičnem pouku na vseh dvojezičnih območjih, zajetih v raziskavo. Ta naj bi pokazala, kje so v posameznih regijah potrebe za izboljšave in nadaljnji razvoj dvojezičnega pouka. Že pred izvedbo raziskave je projektna skupina na skupnih srečanjih ugotovila, da primerjave med dvojezičnimi regijami, zajetimi v raziskavo, ne bodo mogoče, saj so možnosti in oblike dvojezične vzgoje in izobraževanja v teh regijah izjemno različne;
- postavitev spletne strani (www.bildungsserver.com), na kateri bi si sprva sodelujoči v projektni skupini izmenjevali izkušnje in gradivo, kasneje pa bi bila spletna stran z objavo znanstvenih in strokovnih prispevkov ter didaktičnega gradiva dostopna širšemu krogu uporabnikov;
- priprava elaborata o sistemu dvojezičnega izobraževanja na posameznih dvojezičnih območjih, pri čemer so strokovnjaki iz posamezne regije upoštevali tudi formalno-pravne in širše družbene vidike, ki so vplivali na razvoj tovrstnega izobraževanja v njihovem prostoru;
- priprava didaktičnega gradiva, ki temelji na najsodobnejših pedagoško-didaktičnih spoznanjih o učenju in poučevanju na večjezičnih in večkulturnih območjih;

- priprava izhodišč za oblikovanje programov dvojezičnega pouka v različnih sistemih dvojezičnega izobraževanja ter programov usposabljanja učiteljev za izvajanje dvojezičnega pouka.

Projektno delo torej poteka na dveh ravneh: raziskovalni in praktični. Raziskovanje se ukvarja s preučevanjem že omenjenih vidikov učenja in poučevanja manjšinskih jezikov. Raziskava je bila izvedena s pomočjo vprašalnikov za otroke, starše in učitelje ter z izmenjavo elaboratov o modelih dvojezične vzgoje in izobraževanja na dvojezičnih območjih, zajetih v raziskavo. Praktični del projekta pa je namenjen izmenjavi izkušenj, didaktičnega gradiva ter analizi in promociji prikazanih dobrih učnih praks. Projekt traja tri leta in se bo končal z objavo znanstvenih in strokovnih prispevkov s področja zgodnjega učenja manjšinskih jezikov, rezultatov prve skupne raziskave, didaktičnega gradiva ter izhodišč za nadaljnje izobraževanje učiteljev.

Prva skupna raziskava

Opredelitev problema

Kot izhodišče nadaljnjega dela v projektu smo želeli preučiti, v čem so si stališča otok, staršev in učiteljev tako znotraj posamezne skupine kot na ravni projekta podobna in v čem se razlikujejo. V ta namen je bil sestavljen vprašalnik za otroke, vprašalnik za starše in vprašalnik za učitelje, ki smo ga na skupnih srečanjih izpolnjevali in usklajevali, da bi z raziskavo dobili čim bolj primerljive in relevantne rezultate.

Opis vzorca

V prvi skupni raziskavi so sodelovali otroci, starši in učitelji z nemško-slovenskega dvojezičnega območja avstrijske Koroške, nemško-hrvaškega in nemško-madžarskega dvojezičnega območja na avstrijskem Gradiščanskem, italijansko-ladinskega dvojezičnega območja Južne Tirolske, italijansko-slovenskega dvojezičnega območja v Furlaniji, madžarsko-slovenskega dvojezičnega območja v občinah Győr in Szombathely, slovensko-madžarskega dvojezičnega območja v Prekmurju ter slovensko-italijanskega dvojezičnega območja Slovenske Istre.

Vzorec sodelujočih otrok, staršev in učiteljev šol z italijanskim učnim jezikom na narodnostno mešanem območju Slovenske Istre je bil prilo-

žnosten in zelo majhen. Sodelovalo je 55 otrok, 36 staršev in 7 učiteljev. Vprašalnik so izpolnjevali jeseni 2004.

Opis uporabljenega instrumenta

Vprašalnike so sestavili raziskovalci Inštituta za psihologijo Univerze v Celovcu. Na skupnih srečanjih smo jih nato predelali in jih prilagodili posameznim učnim situacijam. Vprašalniki so kombinacija anketnih vprašanj odprtega tipa in tristopenjske oziroma štiristopenjske Likertove lestvice stališč. Pri vsaki trditvi so merjenci lahko izbrali in označili le en odgovor. Vsak vprašalnik je bil razdeljen na tri tematske sklope, in sicer prvi sklop obravnava odnos do učenja in poučevanja manjšinskega jezika, drugi prednosti in pomanjkljivosti učenja v praksi, tretji pa didaktične pristope in gradivo. Učitelji so poleg tega odgovarjali še na vprašanja o poznavanju različnih modelov dvojezičnega izobraževanja.

Način zbiranja podatkov

Pred izvedbo anketiranja na šolah z italijanskim učnim jezikom smo vse tri vprašalnike prevedli. Staršem in učiteljem je bil vprašalnik predstavljen in podan na enem od srečanj na šoli, izpolnili pa so ga doma. Na tem srečanju so starši tudi podpisali soglasje, da se rezultati anket njihovih otrok uporabijo za namene naše raziskave. Učencem so vprašalnik predstavili njihovi učitelji, izpolnili so ga v šoli in takoj oddali učitelju.

Opis obdelave podatkov

Podatke smo posredovali Inštitutu za psihologijo Univerze v Celovcu, ki jih je statistično obdelal. Rezultate obdelanih vprašalnikov nam je predstavila raziskovalka Inštituta na enem od srečanj projektne skupine. Odgovore na posamezne trditve so uredili v strukturne preglednice in jih prikazali s pomočjo krožnega oziroma linijskega diagrama.

Predstavitev in razlaga odgovorov otrok, ki obiskujejo šole z italijanskim učnim jezikom v Slovenski Istri, in njihovih staršev

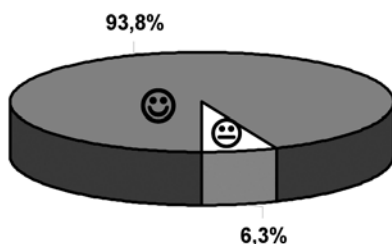
Zaradi preobsežnosti raziskave sva se odločili, da v prispevku podrobneje predstaviva rezultate vprašalnika za otroke in jih interpretirava s pomočjo

odgovorov njihovih staršev ter s pomočjo rezultatov otrok z drugih dvojezičnih območij.

Prvi sklop vprašalnika: Odnos do učenja in poučevanja manjšinskega jezika

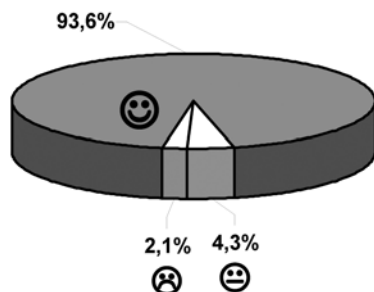
Na 1. trditev vprašalnika za otroke »*Italijansko se učim z veseljem*« je večina otrok odgovorila z najvišjo oceno, trije otroci s srednjo oceno, nihče ni odgovoril z najnižjo oceno, sedem otrok ni odgovorilo.

Slika 1: Odstotek odgovorov otrok iz Slovenske Istre na prvo trditev

Odgovori otrok z narodnostno mešanega območja Slovenske Istre so v primerjavi z odgovori drugih dvojezičnih otrok, zajetih v raziskavo, presenetljivi, saj kažejo na izjemno pozitiven odnos naših otrok do učenja manjšinskega jezika. Ta pojav je razložljiv z modelom dvojezičnega izobraževanja, ki v Slovenski Istri družinam italijanske etnične skupnosti omogoča, da svoje otroke vključijo v vzgojno-izobraževalne institucije z italijanščino kot učnim jezikom od vrtca do zaključka srednje šole, hkrati pa se ti otroci od prvega razreda dalje obvezno učijo slovenščino tri šolske ure na teden. To pomeni, da so bili anketirani otroci večinoma otroci italijansko govorečih (ali mešano italijansko-slovensko govorečih) družin¹ oziroma otroci, katerih sporazumevalni jezik sicer ni italijanščina, vendar so visoko motivirani za izobraževanje v tem jeziku.

Na 2. trditev vprašalnika za otroke »*Italijansko se zlahka učim*« je 44 otrok odgovorilo z najvišjo oceno, dva otroka sta navedla, da imata občasno težave z učenjem italijanščine, le za enega otroka je učenje italijanščine težavno.

Slika 2: Odstotek odgovorov otrok iz Slovenske Istre na drugo trditev

Podobno kot na prvo trditev so tudi na drugo trditev z najvišjimi ocenami odgovarjali otroci z dvojezičnih območij Slovenske Istre, Prekmurja in Južne Tirolske. Tudi sicer večina otrok ocenjuje, da se manjšinskega jezika učijo zlahka, pri čemer pa je na dvojezičnih območjih avstrijske Koroške (40,3 %) in Gradiščanske (42 % in 54,8 %), v Furlaniji (32,4 %) ter na Madžarskem (46 %) visok delež otrok, ki ocenjujejo, da jim učenje manjšinskega jezika občasno dela težave. Najvišji delež otrok, ki so odgovorili, da je zanje učenje manjšinskega jezika zelo težavno, je na nemško-madžarskem (16,1 %) in nemško-hrvaškem (17,7 %) dvojezičnem območju na avstrijskem Gradiščanskem. Tudi odgovori na drugo trditev kažejo na to, da je učenje manjšinskega jezika najlažje za otroke, ki so vključeni v vzgojno-izobraževalne ustanove, kjer je učni jezik (pretežno) manjšinski jezik, in ta jezik v različnih oblikah jezikovnega stika govorijo tudi zunaj šole (*Tabela 1*).

Tabela 1: Primerjava količine in raznovrstnosti stika z manjšinskim jezikom v raziskavo zajetih otrok

Dvojezično območje ² Področje stika	NS	NH	NM	IS	IL	MS	SM	SI
Družina	59,7 %	46,8 %	77,8 %	57,7 %	97,1 %	84,2 %	81,9 %	86,1 %
Prijatelji	20,9 %	22,3 %	11,1 %	23,1 %	92,4 %	5,3 %	72,6 %	77,8 %
Mediji	3,7 %	9,6 %	5,6 %	7,7 %	27,6 %	7,9 %	38,1 %	75,0 %
Društva	8,2 %	9,6 %	11,1 %	21,2 %	56,2 %	2,6 %	22,6 %	41,7 %
Počitnice	7,5 %	13,8 %	5,6 %	20,2 %	11,4 %	23,7 %	21,4 %	41,7 %
Varstvo	0,7 %	3,2 %	0,0 %	21,2 %	1,0 %	0,0 %	19,0 %	36,1 %
Cerkev	54 %	73 %	38,9 %	4,8 %	80,0 %	34,2 %	39,3 %	0,0 %

Iz zgornje tabele je razvidno, da so z manjšinskim jezikom v najpogostejšem stiku v raznovrstnih situacijah otroci z dvojezičnih območij Južne Tirolske, Prekmurja in Slovenske Istre. Le 2,9 %, 18,1 % oziroma 13,9 % vprašanih otrok doma ne govori v manjšinskem jeziku, kar pomeni, da so se s tem jezikom seznanili kasneje, drugi otroci pa manjšinski jezik govorijo predvidoma od rojstva dalje. Prav otroci z omenjenih dvojezičnih območij so odgovarjali na prvo in drugo trditev vprašalnika z najvišjo oceno. Na drugih dvojezičnih območjih pa je stik z manjšinskim jezikom redkejši, večinoma je tudi omejen na določeno sporazumevalno okolje, najpogosteje na družino, le pri nemško-hrvaško govorečih otrocih je stik s hrvaščino najpogostejši v cerkvi. Iz tega razloga so otroci s teh dvojezičnih območij slabše ocenili tako veselje do učenja kot znanje manjšinskega jezika.

Drugi sklop vprašalnika: Prednosti in pomanjkljivosti učenja manjšinskega jezika v praksi

Odgovori otrok na trditve prvega sklopa vprašalnika so primerljivi z odgovori staršev na trditve o pomenu dvojezičnega učenja v drugem sklopu vprašalnika za starše (8. postavka vprašalnika za starše). Ta vidik je bil obravnavan tako kvantitativno (*Slika 3*) kot kvalitativno.

Slika 3: Pomen dvojezičnega učenja po presoji staršev dvojezičnih otrok v Slovenski Istri

Kot prikazuje zgornja slika, so starši otrok, zajetih v raziskavo v Slovenski Istri, vse prednosti dvojezičnega učenja, navedene v vprašalniku, ocenili kot zelo pomembne. Pri tem so kot najpomembnejšo prednost ocenili interes za druge kulture in torej medkulturno zavedanje, kot najmanj pomembno pa iskanje lastnih korenin. Na vprašanje odprtega tipa o drugih prednostih dvojezičnega učenja je 9 staršev navedlo naslednje prednosti: usvajanje oziroma pospešen razvoj jezikovnih kompetenc (3), prednosti pri izvedbi pouka, na primer manjše število otrok v skupini, stalen stik z dvema jezikoma ipd. (2), doživljanje in poznavanje italijanske kulture (2) in druge prednosti (7). Štirje starši so mnenja, da so zaradi dvojezičnega pouka zanemarjeni drugi učni predmeti in učne vsebine, v čemer tudi vidijo temeljno slabost dvojezičnega pouka.

Na 30. vprašanje vprašalnika za starše »Navedite, kaj VAM pri dvojezičnem pouku najbolj ugaja« so starši dvojezičnih otrok Slovenske Istre odgovorili, da so zelo zadovoljni z delom učiteljev. Poleg tega je 17 staršev našelo še druge dobre plati dvojezičnega pouka, in sicer: organizacija in oblika pouka, predvsem manjše število otrok v skupinah, kar omogoča individualno spremljanje otrok (11), vidiki, ki so vezani na delo učitelja, predvsem osebno angažiranje (7), boljše znanje predvsem italijanskega

jezika (6), dejavniki, ki so vezani na šolo, na primer majhnost in dobra opremljenost šole (2).

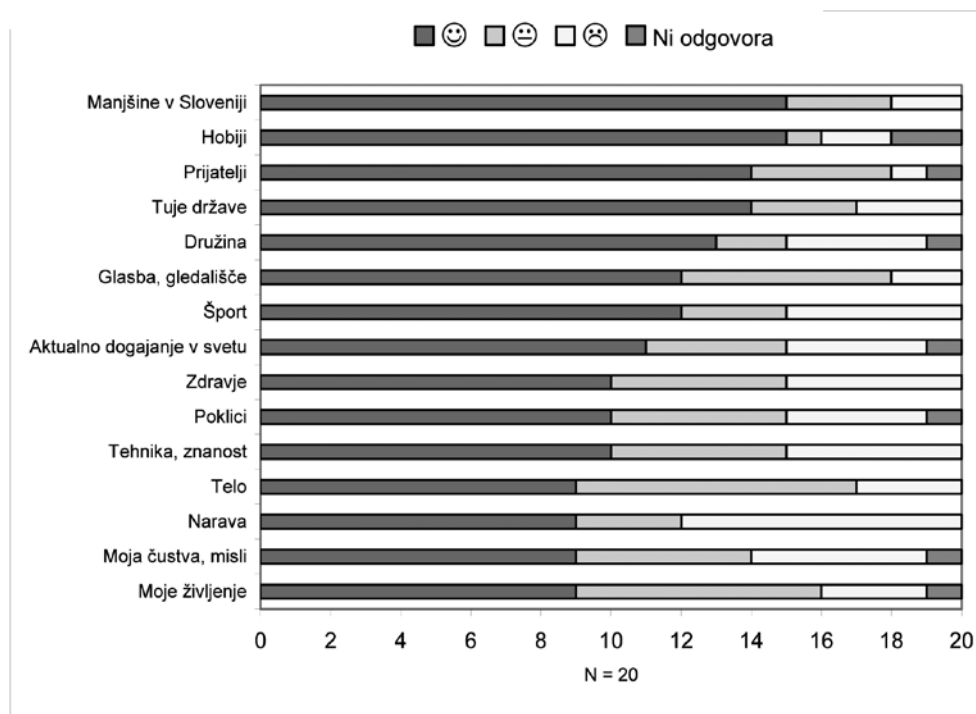
Na 29. vprašanje vprašalnika za starše »*Če vidite še druge probleme ali težave glede dvojezičnega pouka, jih prosim navedite*« je odgovorilo le sedem staršev. Ti ocenjujejo, da je učni načrt preobsežen, jezikovna izobrazba učiteljev slaba, status italijanske manjšine in jezika nizek, omenjajo pa tudi nasilno obnašanje učiteljev do otrok.

Na 31. vprašanje vprašalnika za starše »*Če imate še druge predloge, ideje ali želje glede dvojezičnega pouka, jih, prosim, navedite*« je 32 staršev (94,1 %) odgovorilo, da bi bilo zaželeno obvezno nadaljnje izobraževanje učiteljev, enak delež staršev je izrazilo željo po možnosti učenja italijanščine, kar 97,1 % staršev je izrazilo željo po večjem vključevanju v šolske dejavnosti, 33 staršev (91,7 %) bi bilo naklonjeno znanstveni spremljavi pouka italijanščine. Med pobudami, ki so jih podali starši otrok, zajetih v raziskavo, so še številnejše dejavnosti, na primer italijansko gledališče (5,5 %) in uvajanje večje ponudbe tujih jezikov za zgodnje učenje, predvsem angleščine in nemščine (5,5 %).

Tretji sklop vprašalnika: Didaktični pristopi in gradiva pri učenju manjšinskega jezika

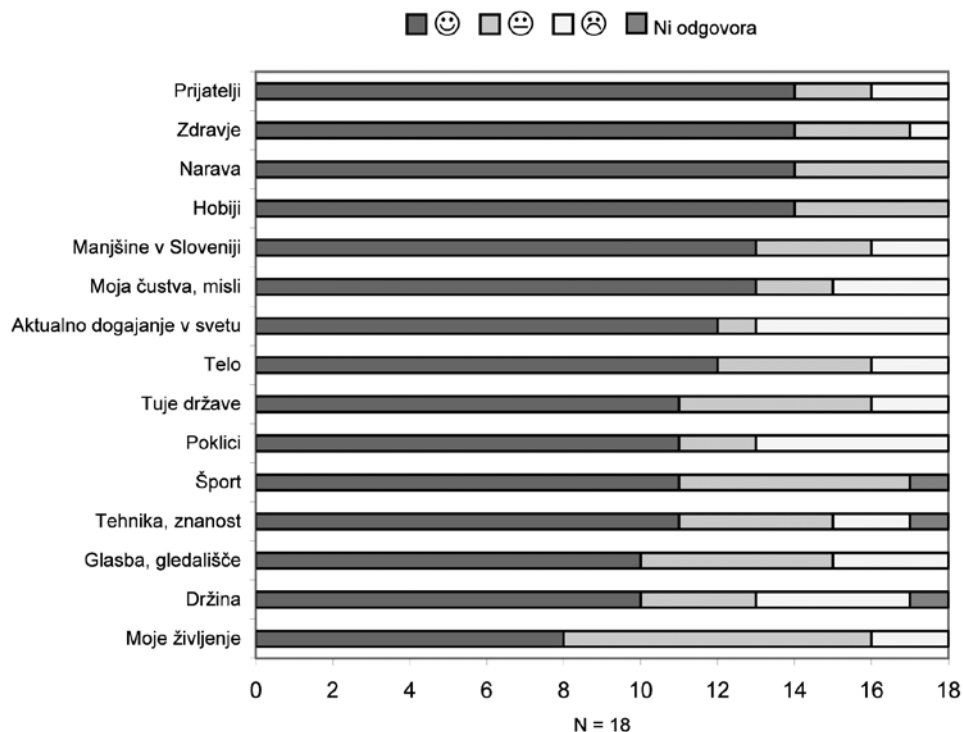
Pri 3. trditvi vprašalnika za otroke »*Pri pouku italijanščine bi rad govoril o ...*« so rezultati razdeljeni glede na starostne skupine otrok, zajetih v raziskavo. Iz dobljenih rezultatov tako lahko sklepamo, kakšni so trendi v procesu razumevanja in upoštevanja poznavanja in uporabe manjšinskega jezika med šolanjem in odraščanjem dvojezičnih otrok.

Slika 4: Odgovori otrok 2. razreda (N = 20) glede pomena učnih tem, ki jih obravnavajo pri pouku italijanščine

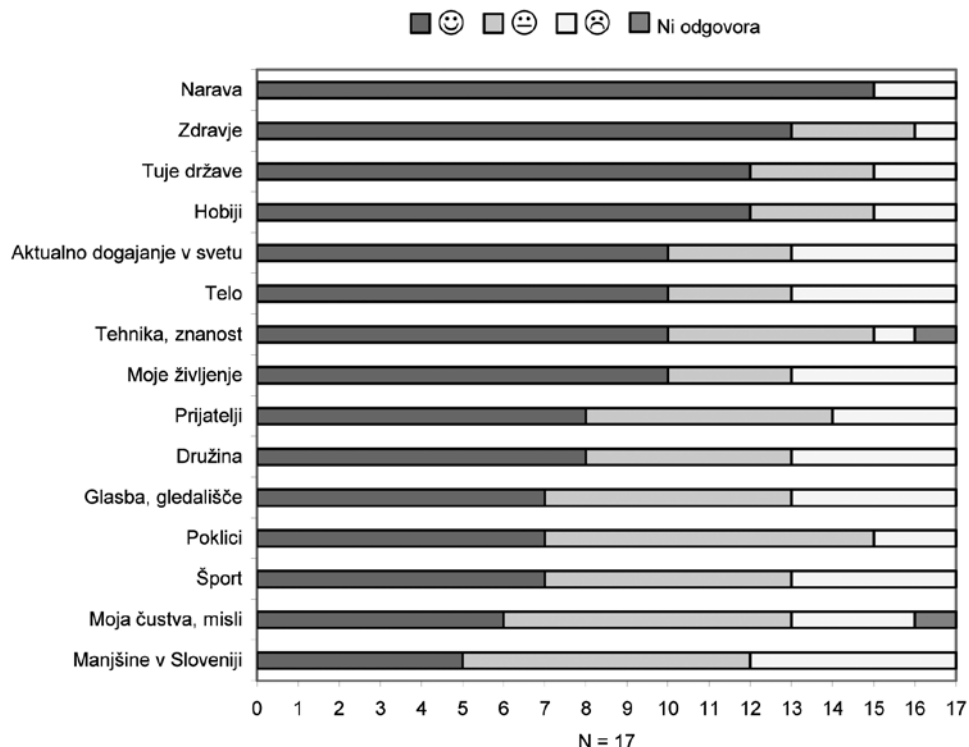
Slika 4 prikazuje, da so otroci 2. razreda kot najpomembnejšo temo navedli manjšine v Sloveniji, medtem ko obravnavo tem o življenju, njihovih čustvih in mislih, o naravi ter človeškem telesu večina anketiranih otrok zavrača.

Slika 5: Odgovori otrok 3. razreda ($N = 18$) glede pomena učnih tem, ki jih obravnavajo pri pouku italijanščine

Prijateljstvo, zdravje, narava in hobiji so teme, ki jih je večina tretješolcev navedla kot najpomembnejše teme pouka (14 otrok). Hobiji so bili tudi v 2. razredu priljubljena tema, medtem ko se je izkazalo, da je v primerjavi z 2. razredom v 3. razredu večji interes za obravnavo tem iz naravoslovja. V 3. razredu ostaja kot nepriljubljena tema življenje otrok.

Slika 6: Odgovori otrok 4. razreda ($N = 17$) glede pomena učnih tem, ki jih obravnavajo pri pouku italijanščine

Učenci 4. razreda ocenjujejo kot najpomembnejše teme s področja naravoslovja in zdravja, priljubljene so tudi teme o aktualnem dogajanju v svetu, o telesu, tehniki in znanosti ter njihovem življenju. Slednja tema se je iz zadnjega mesta, ki ga je zasedala pri rezultatih otrok 2. in 3. razreda, tako pomaknila v zgornjo polovico najbolj priljubljenih tem. Tema, ki je v primerjavi z odgovori otrok 2. in 3. razreda dosegla največji padec v priljubljenosti, je manjšine v Sloveniji; iz prvega mesta (2. razred) se je pomaknila na zadnje mesto (4. razred).

Iz zgornjih prikazov izhaja, da so določene teme pri mlajših otrocih pomembnejše in z leti postajajo manj pomembne, pri določenih temah interes pada in se znova dviga, druge teme pa postajajo z leti čedalje pomembnejše. Najočitnejši je padec interesa za temo manjšinske skupine v Sloveniji, ki jo otroci 2. razreda ocenjujejo kot najpomembnejšo, v 3. razredu je na petem mestu, v 4. pa na zadnjem mestu. Pri temah, kot so prijatelji, tuje države, moja čustva in misli, interes v 3. razredu rahlo upade glede na 2. razred, nato se v 4. razredu spet dvigne. Pri temah družina, glasba in gle-

dališče pa je padec v 3. razredu večji glede na 2. razred, v 4. razredu se znova dvigne, vendar ne pretirano. Pomemben dvig pa opazimo v interesu za obravnavo aktualnega dogajanja po svetu, zdravja in predvsem pri temah, povezanih s telesom in naravo, ki se iz predpredzadnjega mesta v 2. razredu dvignejo na tretje mesto v 3. razredu in prvo mesto v 4. razredu.

Zanimiva je primerjava z odgovori staršev otrok, zajetih v raziskavo, predvsem glede upadanja interesa za obravnavo teme manjšine v Sloveniji, ki smo ga opazili pri otrocih. Starši otrok 2. razreda te teme sploh niso navedli med pomembnejše teme, starši otrok 3. razreda so jo umestili na enajsto mesto, za starše otrok 4. razreda pa je to druga najpomembnejša tema pouka. Ti rezultati kažejo na sorazmerno nasproten trend odgovorov pri otrocih in starših, kar bi bilo v prihodnosti zanimivo podrobneje raziskati.

Tudi rezultati odgovorov na 4. trditev vprašalnika za otroke »*Pri pouku italijanščine mi je všeč ...*« so razdeljeni v tri starostne skupine. Rezultati kažejo, da se med najbolj priljubljene oblike dela v vseh treh starostnih skupinah uvrščajo enodnevni izleti. Za obiskovanje italijanskih prireditev, delo z računalnikom, projektno delo, frontalno poučevanje in programe izmenjav interes v 3. razredu nekoliko upade glede na 2. razred, nato pa se v 4. razredu znova poveča, pri čemer je najizrazitejši pomik priljubljenosti projektnega dela iz šestega mesta (2. razred) na deveto mesto v 3. razredu in nato kar na drugo mesto v 4. razredu.

Iz odgovorov na 5. trditev vprašalnika za otroke »*Da bi se z veseljem učil italijanščine, bi pri pouku uporabljal ...*« izhaja, da se med najbolj priljubljena učna gradiva v vseh starostnih skupinah uvrščajo delo z elektronskimi mediji, gledanje mladinskih filmov v italijanščini, reševanje ugank, didaktične igre in igre vlog, pri čemer pa je zanimivo, da se zdi otrokom 2. razreda delo z elektronskimi mediji pomembnejše kot otrokom 3. in 4. razreda. 90,0 % otrok 2. razreda namreč meni, da je delo z elektronskimi mediji izjemno pomembno, 10,0 % drugošolcev pa meni, da je srednje pomembno. Med otroki 3. razreda jih je 83,3 % tako učenje ocenilo z najvišjo oceno, 16,7 % pa s srednjo oceno. Učenje s pomočjo elektronskih medijev pa je najmanj priljubljeno med četrtošolci, pri katerih jih le 64,7 % ocenjuje, da je tako učenje zelo pomembno, 23,5 % srednje pomembno, kar 11,8 % pa jih je mnenja, da je nepomembno. Med najmanj priljubljena učna sredstva se uvrščajo delo z učbeniki in časopisi v italijanščini. Učenje z branjem mladinskih knjig v italijanskem jeziku se prav tako uvršča med manj priljubljena sredstva za učenje, vendar otroci sorazmerno s starostjo to učno sredstvo vedno bolj cenijo.

Povzetek odgovorov na 3., 4. in 5. trditev kaže na to, da so pri dvojezičnem pouku otokom 2., 3. in 4. razreda *najbolj všeč*:

- učenje matematike in branje v italijanščini (16);
- jezikovne dejavnosti, predvsem dejavnosti za učenje italijanščine in govorne dejavnosti v obeh jezikih (10);
- umetnost, petje, risanje (7);
- dejavniki, vezani na učitelja, predvsem način posredovanja učne snovi in navezanost na učitelja (7);
- motorične in športne dejavnosti (5);
- učenje drugih predmetov, predvsem angleščine in religije (5);
- različne zunajšolske dejavnosti, kot so izleti in ekskurzije (3).

Glede same izvedbe pouka so trije otroci odgovorili, da jim je všeč delo v skupinah, dva sta odgovorila, da jima je všeč učenje jezika z igro, prav tako je dvema otrokoma všeč komunikacijski pristop k učenju italijanščine.

Slabe strani pouka je navedlo le 19 otrok, pri čemer jih je 10 odgovorilo, da je pouk prezahteven in da imajo preveč domačih nalog, štirim otrokom ni všeč pretirana kritičnost učiteljev, trije so odgovorili, da je preveč pouka slovenščine, dvema se zdi, da je pouk dolgočasen oziroma da učitelji predstavljajo premalo zanimivih tem, dva sta odgovorila, da je preveč športa.

Sklep

Rezultati prve skupne raziskave v okviru projekta Comenius 2.1 kažejo, da imajo dvojezični otroci v Slovenski Istri in njihovi starši izjemno pozitiven odnos do učenja italijanščine kot manjšinskega jezika. Več kot 90 % otrok navaja, da se radi učijo italijanščino in v primerjavi z drugimi otroki, zajetimi v raziskavo, navajajo bistveno večje število prednosti dvojezičnega pouka. Kot najpomembnejše navajajo veselje do učenja italijanščine, zabavno učenje matematike v italijanščini in branje v italijanščini. Otroci tudi menijo, da jim učenje italijanščine ne dela posebnih težav. Anketirani starši menijo, da je možnost učenja manjšinskega jezika za njihove otroke izjemnega pomena, in v tem vidijo več prednosti kot pomanjkljivosti. Med prednostmi najpogosteje omenjajo manjše število otrok v razredu in s tem večje možnosti za individualno obravnavo otrok. Iz rezultatov ankete za starše izhaja še, da so zadovoljni z delom učiteljev.

Po navedbah staršev ima več kot 80 % otrok možnost stika z italijansko govorečim govorcem v družini, za več kot 70 % otrok pa so pomemben vir jezikovnega stika tudi množična občila in prijatelji.

Pri oceni pomembnosti in privlačnosti tem, ki jih obravnavajo pri dvojezičnem pouku, opazimo razlike glede na starosti otrok. Ocena otrok se tudi pomembno razlikuje od ocene staršev. Najbolj priljubljena tema pri otrocih vseh starostnih skupin so hobiji in prosti čas. Pomemben premik je opazen pri temi manjšine v Sloveniji, kjer se sorazmerno z leti kaže trend upadanja interesa za to temo. Nasprotno sorazmeren trend pa je opazen pri njihovih starših.

Pri oceni pomembnosti ciljev in oblik pouka ter učnega gradiva se ni pokazala enotna disperzija rezultatov, saj vse cilje in oblike pouka ter vrste gradiva, navedene v vprašalniku, tako otroci kot njihovi starši ocenjujejo kot zelo pomembne. Pri otrocih je v vseh starostnih skupinah najbolj priljubljena oblika pouka enodnevni izlet, prav tako je v vseh starostnih stopnjah najbolj priljubljeno učno gradivo mladinski film v italijanskem jeziku.

Rezultati prve skupne raziskave projekta Comenius 2.1 kažejo, da je dvojezični pouk zelo pomemben in zaželen tako pri otrocih kot njihovih starših. Oboji izražajo izjemen interes, otroci pa tudi veselje do učenja manjšinskega jezika, kar se je pokazalo na vseh dvojezičnih območjih, zajetih v raziskavo. Pokazali sta se tudi želja in potreba po ohranitvi ter nadaljnjem razvoju tovrstnega izobraževanja.

Za konec želiva poudariti, da so za ohranitev in nadaljnji razvoj manjšinskih jezikov poleg kakovostnega dvojezičnega izobraževanja pomembni tudi drugi zunajšolski družbeni dejavniki. Poleg izvajanja dvojezičnega pouka je za učinkovito obravnavanje jezikov manjšin potrebno tudi ozaveščeno ravnanje z jezikom v družbi. V ta namen je treba razvijati splošno senzibilizacijo družbe in možnosti za bolj razširjeno uporabo manjšinskega jezika tudi zunaj družinskega in šolskega okolja.

Opombe

- [1] Kar 69,4 % otrok, zajetih v raziskavo, govori italijansko že od rojstva, 27,8 % jih je italijansko začelo govoriti v vrtcu, kar pomeni, da se le 2,8 % z italijanščino prvič sreča ob vstopu v šolo. Podobna slika se kaže na italijansko-ladinskem dvojezičnem območju (92 % - 4,8 % - 2,9 %) in na slovensko-madžarskem dvojezičnem območju v Prekmurju (61,9 % - 28,6 % - 8,3 %), medtem ko je na

drugih dvojezičnih območjih, zajetih v raziskavo, delež otrok, ki manjšinski jezik govorijo od rojstva, bistveno nižji, giblje se med 13,6 % in 33,3 %. Na nemško-hrvaškem (45,7 %) ter nemško-madžarskem (50 %) dvojezičnem območju na avstrijskem Gradiščanskem, na italijansko-slovenskem dvojezičnem območju v Furlaniji (58,8 %) ter na madžarsko-slovenskem dvojezičnem območju (54,1 %) se je največji delež otrok z manjšinskim jezikom prvič srečal v vrtcu. Le na nemško-slovenskem dvojezičnem območju avstrijske Koroške je večina otrok manjšinski jezik začela govoriti v šoli (67,4 %).

- [2] Legenda: NS: nemško-slovensko dvojezično območje na avstrijskem Koroškem, NH: nemško-hrvaško in NM: nemško-madžarsko dvojezično območje na avstrijskem Gradiščanskem, IS: italijansko-slovensko dvojezično območje v Furlaniji, IL: italijansko-ladinsko dvojezično območje na Južnem Tirolskem, MS: madžarsko-slovensko dvojezično območje na Madžarskem, SM: slovensko-madžarsko dvojezično območje v Prekmurju in SI: slovensko-italijansko dvojezično območje v Slovenski Istri.

Literatura

- Balboni, P. E. (1999). *Educazione Bilingue*. Perugia: Guerra.
- Balboni, P. E., Coonan, C. M. in Garotti Ricci, F. (2001). *Lingue straniere nella scuola dell'infanzia*. Perugia: Guerra.
- Blassnig, E., Mayring, Ph., Vovk Korže, A., Korže, D., Bernjak, E., Pišot, R., Zudič Antonič, N., Zorman, A., Hieden, J. (ur.), Abl, K. H. (ur.) (2005). *Input-Evaluation des Projekts Förderung von Minderheitensprachen im mehrsprachigen Raum in der Lehrerbildung: Endbericht*, (Förderung von Minderheitensprachen, Bd. 2). Klagenfurt: Pädagogische Akademie des Bundes in Kärnten.
- Čok, L. (2001). The role of the minority languages in Slovene education policy: the case of Slovene Istria. *Geogr. Slov.*, 34, 1, 253–266.
- Čok, L. (2003). Cultures and languages of the environment: the role of minority language in slovene education policy. V: Schiavi Fachin, S. (ur.), *L'educazione plurilingue: dalla ricerca di base alla pratica didattica*, str. 59–69. Udine: Forum.
- Učni načrt za osnovno šolo (1996). Nacionalna kurikularna komisija Republike Slovenije. Ljubljana.
- Zudič Antonič, N., Zorman, A. (2004). Linguistic and Sociocultural Transition in Slovenia: the Italian Ethnic Group, Past and Present. *Transition Studies Review*. Springer Wien, 11, 3, 171–184.
- Zudič Antonič, N., Zorman, A. (v tisku). Teaching/learning Italian in Slovenia. Hieden, J. (ur.), ABL, Karl Heinz (ur.), *Förderung von Minderheitensprachen, Bd. 1*. Klagenfurt: Pädagogische Akademie des Bundes in Kärnten.

pretacije, med »literaturo« in »kulturo«. Avtorica poskuša po eni strani pokazati, da je taka delitev problematična, po drugi pa, da nova reorientacija postavlja izziv nekaterim tradicionalnim paradigmam – tu je v ospredju literarni kanon in njegov najbolj reprezentativni avtor, W. Shakespeare, kot metafora za koncepte avtorstva, veličine, visoke in nizke kulture ipd. Avtorica nato problematizira ustvarjanje pomenov in družbene realnosti. Na koncu predstavi nekatere teoretske pristope h konceptu kanona.

Ključne besede: literatura/kultura, kanon, kurikulum, ustvarjanje pomenov, branje/pismenost

»THE BATTLE OF THE BOOKS«: CURRICULAR PERSPECTIVE BETWEEN LITERATURE AND CULTURE

Valerija Vendramin

The author first deals with some controversies that are relevant in the literary criticism of today and hence in education and the formation of the curriculum. One of them is the so called split between aesthetics and ideology, between »the old ways« and »the new ways«, between »literature« and »culture«. She tries to show on the one hand that such polarisation can be problematic, and, on the other, that the reorientation does challenge some traditional paradigms – in the forefront here is the canon of literary works and its most representative author, W. Shakespeare, as a metaphor for the concepts of authorship, greatness, high vs. low culture etc. She then elaborates on the problematization of meaning-making and our social realities. Finally, she presents some theoretical work of approaching the concept of canon.

Key words: literature/culture, canon, curriculum, meaning-making, reading/literacy

PREDSTAVITEV POGLEDОВ OTROK IN STARŠEV IZ RAZLIČNIH DRŽAV NA NEKATERE VIDIKE UČENJA IN POUČEVANJA MANJŠINSKIH JEZIKOV

Nives Zudič Antonič in Anja Zorman

V prispevku so prikazani izsledki prve skupne raziskave programa Comenius 2.1 z naslovom »Promocija manjšinskih jezikov v večjezičnih območjih s poudarkom na izobraževanju učiteljev in učiteljic«. Prispevek prikazuje odnos priložnostnega vzorca otrok osnovnih šol z italijanskim učnim jezikom na dvojezičnem območju Slovenske Istre in njihovih staršev do nekaterih trditev, ki so povezane z učenjem in poučevanjem italijanščine kot manjšinskega jezika. Odgovore smo statistično obdelali in posamezne rezultate interpretirali tudi z vidika odgovorov otrok in staršev drugih, v raziskavo zajetih držav (Avstrija, Italija, Madžarska). Med najpomembnejše ugotovitve prištevamo, da se dvojezični otroci v Slovenski Istri, ki obiskujejo šole z italijanskim učnim jezikom, v primerjavi z drugimi, v raziskavo zajetimi otroki, jezika manjšine najraje učijo, večina brez težav. Skupaj z vrstniki iz Prekmurja in Južne Tirolske manjšinski jezik uporabljajo pogosto in v raznovrstnih sporočanjskih situacijah, medtem ko se je pri drugih otrocih pokazalo, da je uporaba manjšinskega jezika manj pogosta in večinoma omejena na določeno področje jezikovnega stika. Obravnava teme manjšinskih jezikov je v vseh skupinah med manj priljubljenimi temami, razen pri madžarsko-slovensko govorečih otrocih z območja Győr in Szombathely, kjer se uvršča v sam vrh najbolj priljubljenih tem. Pri dvojezičnih otrocih v Slovenski Istri pa je

opazen trend izrazitega upadanja interesa za obravnavo te teme, ki narašča sorazmerno s starostjo anketiranih otrok.

Ključne besede: manjšinski jeziki, italijanščina, Comenius 2.1, odnos do učenja/poučevanja, učenci, starši

PRESENTATION OF THE VIEWS OF CHILDREN AND PARENTS FROM DIFFERENT COUNTRIES ON CERTAIN ASPECTS OF LEARNING AND TEACHING MINORITY LANGUAGES

Nives Zudič Antonič and Anja Zorman

The article presents the results of the first joint research of the Comenius 2.1 programme entitled 'Promotion of minority languages in multilingual areas with an emphasis on teacher training'. The article presents the attitude of a random sample of children from Italian-language primary schools in the bilingual area of Slovenska Istra and their parents to certain statements connected to the learning and teaching of Italian as a minority language. Their answers were statistically processed and individual results were also interpreted from the point of view of the answers of children and parents from other countries included in the research (Austria, Italy, Hungary). Among the most important findings is the fact that bilingual children in Slovenska Istra attending Italian-language schools are keener to learn the language of the minority than other children included in the research, and the majority of do them do so without difficulty. Like their peers in Prekmurje and South Tyrol, they use the minority language frequently and in a variety of communication situations, whereas in the case of the other children it is demonstrated that the use of the minority language is less common and for the most part limited to a specific area of linguistic contact. Discussion of the topic of minority languages is among the least popular topics in all groups except among Hungarian/Slovene speaking children from the Győr and Szombathely areas, where it is top of the list of favourite topics. A marked decline in interest in discussion of this topic is evident among bilingual children in Slovenska Istra, becoming more noticeable as the surveyed children get older.

Key words: minority languages, Italian, Comenius 2.1, attitude towards learning/teaching, pupils, parents

KAJ RETORIKA SPLOH JE IN ZAKAJ JO (TUDI V ŠOLI) DANES ŠE POTREBUJEMO?

Igor Ž. Žagar

Članek podaja kratek pregled nastanka in pogojev nastanka (antične) retorike, njenih osnovnih konceptov in pojmov, kanonov in načinov prepričevanja, ter razumevanja in vrednotenja retorike na Slovenskem. Ob prikazu neustreznosti formalne logike in klasične silogistike za obravnavo vsakdanjega jezika, prikaže vlogo in pomen entimema tako v retoriki kot v sodobni neformalni logiki, na primeru poročanja o meteoroloških vplivih na državnozborske volitve pa aktualnost in uporabnost retorike danes (tudi, in morda še zlasti, v šoli).

Ključne besede: retorika, argumentacija, silogistika, entimem, implikatura